

2. Роман Ингарден. Исследования по эстетике. / Пер. с польск. А.Ермилова и Б.Федорова. – М., 1962.

Л.О.Савченко, Н.І.Зеленкова

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В статье рассмотрены проблемы использования самостоятельной работы при изучении педагогических дисциплин в педагогических высших учебных учреждениях.

The article is devoted to the problem of organization of students independents work. The independent work is considered as the way of teachers training.

Постановка проблеми. Глибокі соціальні, духовні й економічні зрушення, що відбуваються на межі третього тисячоліття в Україні, вимагають підвищення рівня професіоналізму працівників сфери освіти. В умовах переходу вищої педагогічної школи на багаторівневу підготовку педагогічних кадрів, забезпечення конкурентоспроможності спеціалістів на ринку інтелектуальної праці особливої актуальності набувають проблеми пошуку резервів підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної діяльності.

Успіх підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної діяльності залежить від багатьох чинників. Одним із них є самостійна робота студентів. При раціональній організації та педагогічно грамотному управлінні самостійна робота є важливим фактором підготовки спеціаліста. Справжнім учителем може бути не той, хто навчає, як здобувати знання самостійно. А самостійне пізнання стає можливим лише тоді, коли людина знає, як пізнавати, володіє способом пізнання. У зв'язку з цим необхідно замінити організацію навчально-виховного процесу та функції вчителя на уроці

Аналіз останніх публікацій. Проблеми самостійної пізнавальної діяльності присвячено багато друкованих праць. Частина цих праць має дидактичний характер (М.А.Данилов, Б.П.Єсіпов, О.А.Нільсон, І.Т.Огородніков, П.І.Підкасистий та ін.), частина є методичними працями (Н.Г.Дайрі, А.В.Доринський, Д.М.Кирюшкін, А.В.Усовата ін.).

На основі досліджень Б.П.Єсіпов дає визначення дидактичній сутності самостійної роботи: "Самостійна робота учнів, що включається у процесі навчання – це така робота, котра

виконується без безпосередньої участі вчителя, але за його завданням, у спеціально зазначений для нього термін: при цьому учні свідомо намагаються досягти визначеної у завданні мети, живляючи свої намагання і висловлюючи у тій чи іншій формі результат розумових або фізичних (або тих та інших разом дій” [3, с.135].

З цього визначення бачимо, що ознаками самостійної роботи

Б.П.Єсіпов вважає:

- виконання її за завданням в особливо зазначений час, без участі вчителя;
- свідоме досягнення учнями поставленої мети;
- оформлення учнями отриманих результатів.

Особливість самостійної роботи, що вирізняє її з-поміж інших видів навчальної діяльності, можна вбачати у виконанні завдання без точного інструктажу, пояснення з боку вчителя, без контролю в відкритій формі за її виконанням, у використанні студентами набутих знань для встановлення якихось нових форм, явищ у самостійному відшукуванні засобів рішень.

Мета статті. Розкриває значимість самостійної роботи при підготовці учителів при вивченні педагогічних дисциплін. Ми вважаємо, що самостійну роботу студентів неможливо зводити до епізодичних завдань. Самостійна робота містить у собі виховні можливості щодо залучення студентів до професійної діяльності, тому ми в процесі організації намагалися враховувати ці специфічні можливості самостійної роботи.

Аналіз отриманих результатів. Специфіку самостійної роботи ми вбачаємо в тому, що вона покликана поєднувати різнобічну виховну діяльність із професійним становленням майбутніх педагогів, допомагати їм осягнути романтику педагогічної праці, формувати у них професійно значущі якості особистості.

Ми вважаємо, що виховний ефект самостійної роботи залежить від створення у вузівській практиці психолого-педагогічних умов, у числі яких важливе місце займає професіоналізація усіх виховних впливів на студентів.

Професіоналізація самостійної роботи має на меті, з нашої точки зору, з одного боку, “пеціалізацію”, тобто врахування специфіки факультету, спеціальності, обраної студентом, а з іншого, – “педагогізацію”, яка передбачає врахування загальної професіограми вчителя, надання всій системі роботи педагогічного аспекту, широке використання у практиці прикладів із професійної діяльності,

ознайомлення студентів із діагностичними методиками, які можуть використовуватися ними в шкільній практиці для вивчення особистості школяра, успішного вирішення професійних завдань. З метою вивчення використання самостійної роботи на заняттях з педагогічних дисциплін було проведено анкетування серед студентів 1-2 курсів. Анкета включає такі запитання:

1. Чи подобається Вам самостійно працювати?
2. Чи часто організовується на заняттях з педагогічних дисциплін самостійна робота?
3. Які види самостійної роботи використовуються найчастіше?
4. Чи виявляєш ти активність при виконанні самостійних завдань?
5. Чи дотримуєтесь Ви думки, що використання самостійної роботи може значно покращити якість знань студента з предмету?

Аналізуючи результати анкетування, ми дійшли висновку, що студенти під самостійною роботою розуміють: самостійна робота з книгою (39%), з бібліографічними картками на (18%), виконання практичних робіт (43%).

68% студентів не люблять працювати самостійно та вважають, що самостійна робота проводиться на достатньому рівні. А інші студенти вважають, що самостійна робота проводиться не достатньо часто. При цьому активність учнів під час виконання самостійних завдань знаходиться на низькому рівні: на запитання: чи виявляєш ти активність при виконанні самостійних завдань? 21% студентів відповіли "так", 50,5% – "не завжди", а інші 28,5% – відповіли негативно.

Нами була проведена бесіда з викладачами з метою визначення ставлення їх до самостійної роботи. Результати дослідження показали, що більшість викладачів вважають самостійну роботу необхідною при вивченні педагогічних дисциплін, але на практиці застосовують мало.

– 36% викладачів, які брали участь в анкетуванні, не вважають за необхідність використовувати самостійну роботу на заняттях у вищих навчальних закладах за браком певних знань та можливостей.

– 64% самостійну роботу на заняттях здійснюють дуже рідко і, що не має на меті підвищення якості знань студентів.

Провівши анкетування та бесіди з викладачами, ми можемо зробити висновок: практичне застосування самостійної роботи у вузівській практиці на заняттях з педагогічних дисциплін має

недостатній рівень. У більшості викладачів відсутні певні уміння і навички для розв'язання цієї проблеми.

В основу формуючого експерименту була покладена дослідно-експериментальна програма по використанню самостійної роботи при розв'язуванні педагогічних задач як засобу формування творчих здібностей студентів і на підставі цього формування педагогічних знань.

Етапи:

I етап. Формування у студентів позитивного ставлення до виконання самостійної роботи.

II етап. Залучення студентів до процесу рішення самостійних творчих задач.

III етап. Контроль з боку експериментатора за впливом самостійної роботи на рішення задач, на зростання рівня активізації творчих здібностей студентів і зростання педагогічних знань.

У дослідно-експериментальній роботі ми виходили з того, що формування і розвиток творчих здібностей студентів на заняттях з курсу педагогічних дисциплін можна було забезпечити шляхом використання у навчальному процесі самостійних творчих задач. Були використані задачі на розвиток асоціативного мислення, на розвиток творчого листа, аналізу, творчої самостійної роботи.

Протягом вивчення курсу "Педагогіка" здійснювався постійний контроль над рівнем якості знань студентів.

Проводилися різноманітні форми, як: заняття-гра, прес-конференція, заняття-заочна екскурсія, диспут та інші. На лабораторно – практичних заняттях ми використовували завдання трьох рівнів складності.

Задача (початкового) рівня складності. Наприклад, приведення прикладів зі свого шкільного життя.

Задача середнього рівня складності. Скласти вправи з наданими словами, дати визначення явищу або предметові й ін.

Задача (високого) рівня складності. Наприклад, вирішити задачі із застосуванням нестандартних рішень, висловлень, виступів із проблемними питаннями й ін.

Аналіз ефективності реалізації системи самостійної роботи при рішенні задач і умов її функціонування дозволив зафіксувати позитивні кількісні і якісні зміни рівня творчих здібностей студентів, підвищенням рівня їх професійної культури.

Після експерименту показники сформованості творчих здібностей підвищилися, дуже низький рівень зовсім був відсутній, а показник високого зріс майже на 50%.

Експериментально робота показала, що при використанні самостійних, творчих задач знімається напруга студентів, страх перед аудиторією і викладачем; формується позитивний емоційний настрій; підвищуються знання з педагогічних дисциплін.

Застосування цих завдань при виконанні самостійної роботи має наступні особливості:

Самостійна робота повинна носити цілеспрямований характер. Це досягається чіткою постановкою мети роботи. Завдання викладача полягає в тому, щоб знайти таке формування завдання, яка б викликала у студентів інтерес до роботи і намір виконати її якомога краще. Студенти повинні ясно уявляти, в чому полягає завдання і яким чином перевірятиметься її виконання. Це додає роботі студентів свідомий, цілеспрямований характер і сприяє більш успішному її виконанню.

Недооцінка вказаної вимоги призводить до того, що студенти, не зрозумівши мети роботи, роблять не те, що потрібно, або повинні в процесі її виконання багаторазово звертатися за поясненням до викладача. Усе це призводить до нерационального використання часу і зниження рівня самостійності студентів у роботі.

Самостійна робота повинна бути дійсно самостійною і спонукати студента при її виконанні працювати напружено. Але тут не можна допускати крайнощів: зміст та об'єм самостійної роботи, передбаченої на кожному етапі освіти, повинні бути під власними для студента, та вони мають бути підготовлені до виконання самостійної роботи теоретично і практично.

На перших етапах у студентів потрібно сформувати найпростіші навички самостійної роботи. (Виконання схем та таблиць, простих досліджень, нескладних задач та ін.). У цьому випадку самостійній роботі студентів повинно передувати наочне демонстрування засобів роботи, що супроводжується чіткими поясненнями, записами у зошити.

Самостійна робота, виконана студентами після демонстрації засобів роботи вчителем, носить характер подібності. Вона не розвиває самостійності у повному смислі слова, але має важливе значення для формування більш складних навичок та умінь, більш високої форми самостійності, при якій студенти стають

спроможними розробляти і застосовувати свої методи рішення завдань навчального або практичного характеру.

Для самостійної роботи треба пропонувати такі завдання, виконання яких не припускає дії за готовими рецептами і шаблонами, а вимагає застосування знань у новій ситуації. Лише у цьому випадку самостійна робота сприяє формуванню ініціативи і пізнавальних здібностей студентів.

В організації самостійної роботи необхідно зважати на те, що для оволодіння знаннями, вміннями та навичками різним студентам потрібний різний час. Здійснювати це можна шляхом диференційованого підходу до студентів.

Завдання, що пропонуються для самостійної роботи, повинні викликати інтерес учнів. Він досягається новизною запропонованих задач, незвичайністю їх змісту, розкриттям перед студентами практичного значення цих задачі.

Самостійні роботи необхідно планомірно і систематично включати у навчальний процес. Лише за цієї умови у них будуть вироблятися міцні вміння і навички.

Висновки. Під самостійною роботою ми розуміємо таку роботу, яка виконується студентами по завданню і під контролем викладача, але без безпосередньої його участі у ній, у спеціально відведений для цього час. При цьому студенти свідомо намагаються досягти поставленої мети, використовуючи свої розумові зусилля і виражаючи у тій чи іншій формі (усна відповідь, графічна побудова, опис досліджень, розрахунки та ін.) Подальшу свою роботу ми вбачаємо у розробці самостійної роботи з урахуванням кредитно-модульної системи навчання при вивченні курсу “Педагогіка” та “Методика виховної роботи”

Література

1. Буряк В.К. Методи самостійної учебной діяльності школьника. – Народное образование, 1979. – №3. – С. 104-106.
2. Буряк В.К. Керівництво самостійною роботою учнів у навчальному процесі // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2001. – №3. – С.135-145.
3. Фіцула М.М. Педагогіка. – К.: Академія, 2000. – 542с.